Titlurile volumelor de poezie românească dintre 1848-1918

Prof. univ. dr. MIRCEA POPA
Universitatea „1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Interesul pentru poetica titlurilor a apărut la noi destul de târziu şi ca un reflex a ceea ce se întâmpla în domeniu pe plan internaţional, când semioticienii de la ***Tel Quel*** şi ***Poetique*** defrişaseră cu rezultate practice vizibile terenul. Printre primii care au atras atenţia la noi asupra acestei teme s-a numărat Marian Popa care, în cartea sa ***Modele şi exemple***, a produs un prim text de analiză completă asupra valorilor polisemice ale titlurilor operelor literare, cercetare extinsă apoi la numele personajelor din opera literară şi la onomastică în general, de către o serie de lingvişti şi poeticieni. Cert e că timp de trei-patru decenii de când studiile de onomastică s-au orientat mai accentuat şi spre cercetarea literaturii, acest tip de investigaţie a numărat câteva realizări care nu pot fi trecute cu vederea. Iată de ce, în cercetările noastre de istorie a cărţii, n-am putut face abstracţie de sugestiile venite dinspre aceste domenii, care pot contribui la o înţelegere mai adecvată a unor fenomene culturale mai largi, cu adânci implicaţii în mentalul epocii.

Aşa cum s-a mai arătat, titlul unei opere literare este un tip special de text, el este o marcă de recunoaştere a unui produs lingvistic şi cultural complex, care este opera literară în sine. S-a afirmat despre titlu că el nu poate avea un statut autonom, ceea ce nu mi se pare corect, deoarece titlul circulă de unul singur în texte critice diverse şi are rolul de a identifica şi a individualiza o operă şi, de cele mai multe ori, un scriitor. În funcţie de scriitorul respectiv şi de dialectica gândirii sale interioare, titlul încearcă să exprime cât mai exact intenţia autorului cu privire la conţinutul cărţii produse de el, să acopere înţelesul acesteia sau să sublinieze o anumită intenţionalitate avută în vedere. De aceea, el poate avea o formă de exprimare foarte diversă,

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

începând cu un singur cuvânt, ajungându-se la o sintagmă sau la o conjuncţie de sintagme, în mod real el exprimând un câmp semantic de sine stătător, bucurându-se de un nivel sintagmatic şi paradigmatic propriu. Titlul, care de obicei rezumă într-un cuvânt sau două sensul sau ideea de bază a cărţii, aparţine unui câmp imaginativ la fel de larg ca şi opera literară în sine, şi ea produs al unei tehnici de transpunere şi de adecvare la discurs. Omul trăind într-o lume semnificantă, orice discurs despre sens devine implicit un discurs semiotic, produs al unei gândiri plastice atente la simbolistica şi semnificaţia sensului transmis. ***Divina Commedie*** e un titlu care trimite numaidecât la Dante, ***Germinal*** la Zola, ***Roşu şi negru*** la Stendhal, ***Père Goriot*** la Balzac, ***Fraţii Karamazov*** sau ***Crimă şi pedeapsă*** la Dostoievski etc. Titlul unei opere a devenit uneori identic cu autorul operei, iar prin extincţie poate desemna curente şi direcţii de gândire sau de atitudine estetică, printr-un grad de generalizare figurativă, producătoare de multiple iradieri de semnificaţie. Desigur că el poate fi raportat şi la o experienţă estetică anume, care obligă pe autor să nu repete alte experienţe anterioare care nu i-ar fi favorabile.

În esenţă, titlul aparţine unui cumul de acte lingvistice, cu funcţie de incitare, avertizare şi informare. Titlul este astfel ales ca să stârnească curiozitatea cititorului, să îndemne la lectură, să şocheze, să alarmeze, să fascineze. Numai citind titlul unei cărţi, cititorul trebuie să rămână cucerit de ea, să dorească s-o cumpere, s-o citească, s-o cunoască, s-o pătrundă. În general, el exprimă un simbol concentrat, o arhisemie şi o polisemie născătoare de relaţii intertextuale şi metatextuale diverse, de presupoziţii culturale şi contiguitate ideologică cu spectru foarte larg. Joncţiunea intertextuală care se produce la lectura unui titlu îi asigură acestuia perenitatea, funcţia comunicativă şi expresivă care îl integrează într-un câmp semantic mai larg sau care îl disociază de posibile disonanţe şi anormalităţi. De aceea, multe titluri au făcut epocă în istoria literară, raportarea unor generaţii viitoare la ele fiind aproape obligatorie.

În ceea ce ne priveşte, noi suntem de părere că titlurile reflectă în bună măsură şi mentalitatea operei care le-a produs. Într-o fază de culturalitate incipientă, titlul încerca să epuizeze pe cât posibil suma informaţiilor despre carte, prin referinţe exacte şi concrete la toate compartimentele cărţii. Iată doar două exemple de acest tip: ***Istoria ieroglifică în douăsprezece cărţi***

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

împărţită, aşişderea cu 760 de sentenţii frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvălitoare iar la sfârşit cu a numelor streine tâlcuitoare de Dimitrie Cantemir şi ***Ţiganiada sau Tabăra ţiganilor poemation eroi-comico-satiric alcătuită în douăsprezece cântece de Leonaki Dianeu***, recte Budai-Deleanu. Nici epoca romantică nu a dus lipsă de asemenea ipostazieri cumulative. Iată, spre exemplu, titlul exact al ***Pamelei*** de Richardson: ***Pamela sau virtutea răsplătită; suită de scrisori familiale, scrise de o frumoasă persoană tânără părinţilor ei şi publicate cu scopul de a cultiva principiile virtuţii şi ale religiei în spiritele tinerilor de ambe sexe*** etc. În acest fel sunt concepute şi titlurile scrierilor sale de către Ioan Barac, care scrie ***Istorie despre Arghir cel frumos şi despre Elena cea frumoasă şi pustiită crăiasă, adică o închipuire supt care se-nţelege luarea ţării Ardealului prin Traian Chesariul Romaniei***, care apare la Sibiu în 1801, sau ***Risipirea cea de pe urmă a Ierusalimului carea s-a împlinit după cuvântul ce s-a zis că nu va rămâne piatră pe piatră, scoasă din cartea lui Iosif Flavie pe scurt şi în 9 cânturi în stihuri alcătuită***, Bucureşti, 1821. Acelaşi lucru îl făcea şi Vasile Aaron, şi el coleg de generaţie cu Ioan Barac, atunci când voia să-şi publice lucrările, anunţându-le în acest fel: ***Perirea a doi iubiţi, adică jalnica întâmplare a lui Piram şi Tisbe, cărora s-au adăugat mai pre urmă Nepotrivita iubire a lui Echo cu Narţis, scrise în versuri***, Sibiu, 1807 sau ***Istoria lui Sofronim şi a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef mai marelui din Milet*** etc.

Vorbind de volumele de poezie românească de până la 1848, ele sunt încă destul de puţine, iar titlurile lor nu ne spun mare lucru, fiind de obicei titluri generice, ce indică apartenenţa la genul literar respectiv. Gheorghe Asachi va tipări la 1832 un volum de ***Poezii***; Cezar Bolliac îşi va aduna şi el producţiile poetice sub titlul ***Operile lui... Meditaţii***, Bucureşti, 1835, urmate de volume intitulate aproape mecanic ***Din poeziile lui...***, 1843; ***Poezii noue***, 1847; Dimitrie Bolintineanu va publica şi el un volum de poezii sub titlul ***Colecţie din poeziile domnului...***, Bucureşti, 1847, iar Heliade Rădulescu va proceda similar cu volumul ***Culegere din scrierile lui I.***

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

Eliade de proze şi de poezie, Bucureşti, 1836. Nici Grigore Alexandrescu nu iese din serie, publicând şi el două volume de ***Poezii*** în 1838 şi 1842, urmat de unul mai deschilinit, ***Suvenire şi impresii, epistole şi fabule***, 1847. Doar Alecsandri e mai inventiv, împărţindu-şi ciclurile poetice în volume botezate ad-hoc ***Doine şi lăcrămioare***, 1853 şi ***Mărgăritărele***, 1863, dar asta, după cum se poate vedea, după 1848. Costache Conachi recurgea şi el la titlul generic ***Poezii. Alcătuiri şi tălmăciri*** la 1856, iar Mumuleanu îşi botează primul volum, cel din 1820, ***Rost de poezii adică stihuri***, urmat de ***Caracteruri***, în 1825. În rest, poezia românească de până la 1848 rămâne fidelă raportărilor la genul proxim şi apelând mai puţin la diferenţa specifică.

Nici după 1848 lucrurile nu vor sta mult mai bine, mulţi dintre poeţii vremii recurgând la această numire generică a volumelor lor de poezii. Aşa va face Andrei Mureşanu în 1862 cu ***Din poeziile lui...*** Hasdeu în 1873 cu ***Poezii***; Matilda Cugler Poni în 1874 (***Poezii***); N. N. Scurtescu în 1877 (***Poezii***), şi chiar marele Eminescu, prin mâna lui Maiorescu în 1883, care a omis să-l întrebe dacă nu poate recurge la numele volumului ales iniţial de poet, cel de ***Lumină de lună***. Alte titluri de ***Poezii*** sau ***Versuri*** aduc în epocă mai toţi poeţii importanţi, cum ar fi Veronica Micle în 1887, N. Iorga în 1893, Gheorghe din Moldova în 1894, Şt. O. Iosif în 1897, Duiliu Zamfirescu în 1899, Octavian Goga în 1905, Mihail Săulescu şi Elena Farago în 1906, Zaharia Bârsan în 1907, G. Rotică în 1909, Aron Cotruş în 1911, Panait Cerna în 1916.

Volumele intitulate ***Poezii***, ***Versuri*** (sau uneori ***Stihuri***) continuă să apară în număr mare şi în perioada 1854-1916, putând număra acum nu mai puţin de 38 de asemenea titluri, la care adăugând cele 20 amintite mai sus, vom obţine un număr de 58 de volume botezate astfel pe perioada 1848-1918. Iată şi titlurile acestor volume la care facem referinţă: Elenco Buhu, ***Stihuri***, Iaşi, 1854; Iustin Popfiu, ***Poezie şi proză***, Oradea, 1870; Maria Flechtermacher, ***Poezii şi proză***, Iaşi, 1871; Ioan Emanoil Florescu, ***Poezii***, 1878; Ion Tripa, ***Poezii***, Arad, 1882; Mihail S. Popovici, ***Poezii***, Botoşani, 1887; N. Skeleti, ***Poezii***, Bârlad, 1888; Lucreţia Rudow-Suciu, ***Versuri***, Sibiu,

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

1889; Gheorghiadi de Bonachi, ***Poezii***, 1890; Elena Mustea, ***Poezii***, 1890; G. Antonescu, ***Poezii***, Turnu Măgurele, 1891; Nicolae N. Sara, ***Versuri***, 1891; I. Ioanovitz, ***Versuri***, 1893; Matache Atanasiu, ***Poezii***, Craiova, 1895; I. S. Spartali, ***Poezii***, Iaşi, 1896; Ion Cristi, ***Poezii***, Bucureşti, 1900; Maria Cunţan, ***Poezii***, Orăştie, 1901; I. C. Săvescu, ***Poezii***, Bucureşti, 1901; Ion. D. Dragomir, ***Poezii şi cântece***, Giurgiu, 1902; Petru V. Grigoriu, ***Poezii***, Iaşi, 1904; Mihail Drăgulescu, ***Poezii***, Bucureşti, 1904; Gr. Stamatescu, ***Poezii***, 1904; Victor Bontescu, ***Versuri***, Orăştie, 1905; Radu Sbierea, ***Poezii***, Iaşi, 1906; George Creţeanu, ***Poezii alese***, Bucureşti, 1908; I. Manolescu-Cazacu, ***Poezii***, Bârlad, 1908; Emil Isac, ***Poezii, impresiuni şi senzaţii moderne***, Cluj, 1908; Al. Vântul, ***Poezii***, Bucureşti, 1908; Istar, ***Poezii***, Bucureşti, 1909; P. Moşoiu Alfred, ***Sonete***, 1910; N. Constantiniu, ***Versuri***, Craiova, 1910; Ion Chiroiu, ***Poezii***, Braşov, 1911; Sim P. Simion, ***Poezii lirice***, Bistriţa, 1912; Al. Bran-Lemeny, ***Poezii***, Orăştie, 1914; Gh. Niculescu-Grigo, ***Versuri***, Bucureşti, 1915; Mihail Iorgulescu, ***Versuri***, Piteşti, 1915; Mihail Vanda, ***Versuri***, Bucureşti, 1916; Al. Năsturaş-Juncu, ***Poezii***, Roman, 1916.

În paralel cu păstrarea acestei tradiţii scripturistice, curentul romantic şi apoi decepţionismul eminescian produc mari schimbări la nivelul denominaţiei din sistemul titrologic. Accentul trece acum de pe produsul obiectual, pe sistemul subiectiv de percepere a realităţii, pe sentiment şi pe valorile promovate de el. Lumea materială devine o proiecţie a eului subiectiv, însăşi creaţia poetică va fi legată de starea sufletească trăită de autor în procesul creaţiei. Pentru unii creatori, poezia va fi rezultatul unor ***Ceasuri de mulţămire***, ca în cazul poetului George Sion, alţii vor percepe poezia ca rezultat al unor „clipe de repaus," de reculegere sufletească. Poeziile devin acum ***Mângâieri sufleteşti*** (Gh. Boureanul, 1885), ***Visuri de noroc*** (Zaharia Bârsan, 1903), ***Ore de distracţiune*** (Al. Radu, 1888), de meditaţie intimă (G. Meitani, ***Cânturi intime***, 1860; G. Murnu, ***Gânduri şi vise***, 1898).

Poezia poate fi şi un produs al unor clipe de huzur, de lene intelectuală (***Când n-aveam ce face***, de Al. Candiano-Popescu) sau chiar de rătăcire (***Păcate***, de Gh. Voinea), de singurătate şi angoasă (***Spleen***, de Elisa Mustea, 1893) sau chiar de sadism (***Ore de dezgust***, de Grig. R. Bossuceanu, 1854).

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

Există apoi numeroase titluri care vizează înţelesul poeziei ca amintire, ca ***Şoapte din umbră*** (Elena Farago, 1908), ca freamăt şi fantezie, ca farmec al vieţii, ca zbor de fluturi şi clipe simţite etc. Există însă şi titluri care sugerează un fel de modestie poetică (C. V. Carp, ***Mici încercări de poezie***, 1866; N. Rucăreanu, ***Modeste încercări poetice***, 1873) sau, în orice caz, un semn de autocontrol şi încercare de autodefinire (T. Arseniu, ***Mica poezie***, 1880; Gh. Boteanu, ***Încercări poetice***, 1860), dar şi o lipsă totală de control şi exigenţă, botezându-şi volumele ***De toate*** (Radu Rosetti, Rudolf Suţu) sau la modul imprecis şi incontrolabil (***Câteva***, de D. Stănescu, 1862; ***Câteva***, de N. Volenti, 1875; ***Câte au fost***, de Cornelia din Moldova, 1916; ***Câteva versuri***, de Ion Gorun, 1901 sau ***Câteva clipe***, de Artur Stavri, 1910). Sentimentele sunt comunicate însă prin titluri care trimit în mod obişnuit la inimă sau la suflet. Iată câteva astfel de titluri: ***Coarda inimei***, de Iacob Mureşanu, Cluj, 1891; ***De-ale inimei***, de Carol Scrob, Iaşi, 1895; ***Din inimă***, de Radu Rosetti, Iaşi, 1895; ***Cântări pentru inimă***, de Th. Cornel, Bucureşti, 1910; ***Frânturi de suflet***, de Arthur Bergmann, Iaşi, 1918; ***Suflet, inimă, putere***, de Iorgu Cernat Stănculescu, Râmnicu Sărat, 1910; ***Coarda inimii***, de Basiliu Podoabă, 1908; ***Stări de suflet***, de Th. Ionescu, 1908.

Poeziile care fac trimitere la sentiment dobândesc o polisemie tot mai largă, având în vedere larga gamă de sentimente trăite. Vom avea astfel ***Pagini triste*** la Elisa Mustea la 1899, ***Gânduri uitate*** la Bosnief-Paraschivescu la 1903 sau ***Gând pustiu*** la I. Gheorghiu-Cristeşti la 1904, dar şi ***Triste***, ***Duioase***, ***Diafane***, ***Sincere***, ***Spirituale***, ***Cuvinte din inimă*** sau ***De inimă albastră***, ***Adorate***, ***Zile negre***, ***De drag*** etc.

Un întreg arsenal poetic este ocupat de volumele care au în componenţa titlului cuvintele „lacrimi" sau „suspine." Este aici, în eflorescenţa unor asemenea titluri, urmarea directă a sensibilităţii romantice sau contactul cu poezia decepţionistă a lui Eminescu. Iată câteva din volumele care conţin „lacrimi" în titlu: ***Zâmbiri şi lacrimi***, de Iuliu I. Roşca, în 1880; ***Printre lacrimi***, de Dănuleţ, în 1896; ***Lacrime***, de Ştefan Cruceanu, în 1898; ***Lacrimi***, de Marmin, în 1904; ***Lacrimi şi suspine***, de M. I. Bazavan, în 1904; ***Lacrimi şi clocot***, de AL. Bran-Lemany, în 1914; ***Lacrimi***

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

pentru o piatră, de Alexe Marinescu, în 1916; ***Zâmbete şi lacrimi***, de N. Crainic, în 1916.

Oferim în continuare titlurile care conţin termenul „suspin." ***Suspinele silvelor***, de Victor Russu, 1872; ***Suspinuri şi cugetări***, de Saphir Nic. Demetrescu, 1876; ***Suspine***, de Nic. P. Băiedianu, 1878; ***Primul suspin***, de C. C., 1876; ***Surâsuri şi suspine***, de I. N. Vieroşanu, 1881; ***Suspine***, de G. Mardan, 1897; ***Suspine***, de Elvir, 1900; ***Suspinele primăverii***, de N. Pruncu, 1863.

Durerile şi clipele mohorâte sunt însă mult mai numeroase şi există şi alte formule de a le exprima. Iată câteva titluri care trimit la câmpul semantic al suferinţei, durerilor şi plângerilor: ***Cântece şi plângeri***, de D. Bolintineanu, 1852; ***Lumine şi umbre***, de D. Petrini, 1870; ***Aegri somnia***, de Anton Naum, 1876; ***Visuri şi plânsuri***, de N. Stan, 1881; ***Cântece şi plângeri***, de Mihail Zamfirescu, 1881; ***Nostalgia***, de Haralamb Grandea, 1885; ***Umbre fugare***, de C. I. Ştefănescu, 1887; ***Din pâna suferinţei***, de Smara, 1888; ***Deziluzii***, de V. Fărcăşanu, 1893; ***Pagini triste***, de Elisa Mustea, 1899; ***Mortua est!*** (titlu vădit împrumutat din Eminescu), de Ion Băilă, 1901; ***Gânduri uitate***, de Bosnief-Paraschivescu, 1903; ***În orele triste***, de I. D. Parvulescu, 1905; ***Trepte rupte***, de V. Demetrius, 1906; ***Mângâiere şi durere***, de Partenie Damian, 1908; ***Aripi negre***, de Donar Munteanu, 1909; ***Visări păgâne***, de Ion Pillat, 1914; ***Eternităţi de-o clipă***, de Ion Pillat, 1914; ***Candele stinse***, de V. Eftimiu, 1815; ***Sărbătoarea morţii***, de Aron Cotruş, 1915; ***Plângeri***, de N. Băluţă, 1915; ***Dureri ascunse***, de I. Costin, 1915; ***Zări stinse***, de Maria Popescu, 1916; ***Senzaţii incerte***, de Geni Spina, 1914; ***Ore însângerate***, de G. Dragoş, 1916; ***Ex anima***, de Em. T. D. Salomeia, 1916; ***Fiori***, de Isac Peltz, 1918; ***File dureroase***, de I. Dabija, 1918; ***Spre târziu***, de Cornelia Chiciu, 1900; ***Amăgiri***, Ion Pillat, 1916; ***Poemele singurătăţii***, de Victor Eftimiu, 1912.

Revelaţia etapei în materie de titluri o constituie însă marele număr de titluri din domeniul botanic-floral, titluri care introduc în componenţa lor cuvântul „flori." Printr-un izomorfism la modă, florile devin astfel echivalentul produselor sufleteşti celor mai curate, mai frumoase şi mai

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

demne de a exprima sentimentele omeneşti. Numărul lor se ridică la peste 40, iar dacă avem în vedere şi titlurile care se referă la o serie de nume de flori, numărul acestora creşte cu încă 11 exemple. Interesant de observat este şi faptul că în acest domeniu unele titluri se repetă, autorii volumelor neresimţind obligaţia de a respecta prioritatea unui fapt de cultură anterior sau nefăcându-şi pur şi simplu probleme în legătură cu originalitatea titlului dat de ei.

Dar să vedem titlurile în cauză şi să urmărim totodată interesanta dispersie a câmpurilor semantice produse de asociaţiile mentale ale autorilor lor. Iată o listă aproximativă a acestora: ***Floricele de primăvară***, de N. T. Orăşanu, 1854; ***Flori de câmp***, de I. C. Fundescu, 1864; ***Florile Bosforului***, de D. Bolintineanu, 1866; ***Flori pe mormânt***, de Em. Poenaru, 1866; ***Flori de primăvară***, de Ioan S. Neniţescu, 1880; ***Flori literare***, de Zulnia Iorga, 1882; ***Flori de pe Carpaţi***, de Zaharia Antinescu, 1882; ***Flori de toamnă***, de Teodor V. Păcăţean, 1882; ***Flori de Golgotha***, de Gh. Floru, 1882; ***Florile inimei***, de Isaia Bosco, 1884; ***Flori de spini***, de Demetru Gr. Georgian, 1885; ***Flori singuratice***, de Alexandru G. Drăghicescu, 1887; ***Limba florilor***, de I. C. Florescu, 1888; ***Flori de tei***, de I. I. Trutzescu, 1892; ***Flori de zăpadă***, de Alexandrina Mihăiescu, 1898; ***Din flori***, de Isidor Bud, 1898; ***Flori şi fluturi***, de C. D. Aricescu, 1900; ***Florile iubirii***, de Christea N. Dimitresco, 1901; ***Album de flori***, de I. Danielescu, 1902; ***Flori de toamnă***, de Maria Popescu, 1903; ***Flori moarte*** şi ***Flori albastre***, de Iuliu Dragomirescu, 1907; ***Flori veştede***, de Alexandru G. Drăghicescu, 1908; ***Floricele***, de Vasile Calmuţchi, 1910; ***Flori de câmp***, de Constantin A. Giulescu, 1909; ***Flori de pădure***, de Constantin A. Giulescu, 1911; ***Florile dalbe***, de I. U. Soricu, 1912; ***Flori sacre***, de Al. Macedonski, 1912; ***Suave flori***, de Al. Vernescu, 1912; ***Flori de primăvară***, de C. Zamfirescu, 1913; ***Flori***, de Gh. Florescu, 1915; ***Flori albastre***, de P. P. Roşca, 1915; ***Flori de vis***, de Maria Ionescu, 1916; ***Flori de rugă***, de Ion L. Catina, 1918.

După cum se poate vedea, obsesia florilor este aproape generală. Ea poate fi explicată în parte prin întoarcerea la bucolismul ruralist promovat de curentul sămănătorist sau la predilecţia pentru „roze" a lui Macedonski,

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

parfumuri şi senzaţii odorifere ale simboliştilor. Însuşi capul şcolii simboliste, Al. Macedonski, îşi intitulează unul dintre volume ***Flori sacre*** şi dedică florilor un mare număr de rondeluri. Pe urmele sale, D. Anghel îşi va intitula volumul din 1905, ***În grădină***, iar cel de al doilea, ***Legenda funigeilor***, 1907. Există apoi, după cum s-a putut observa, anumiţi poeţi care îşi botează mai toate volumele cu sintagme legate de flori, cum este cazul lui Alexandru G. Drăghicescu, cu ***Flori singuratice*** şi ***Flori veştede*** sau al lui Iuliu Dragomirescu cu trei volume din aceeaşi arie semantică, ***Flori moarte***, ***Flori albastre*** şi ***Flori de argint***. Acestei categorii de poeţi i se adaugă apoi alţii, care îşi aleg în titlu anumite nume de flori (miozotis, brânduşe, viorele, ghiocei, fragi, crini, crizanteme, garoafe, lăcrămioare, mărgăritărele, mirt etc.), în timp ce alţii trimit la numele generic de „buchet" sau „roze." Marele interes pentru „lăcrămioare" l-a dat volumul lui Alecsandri din 1853, botezat ***Doine şi lăcrămioare***, titlu care a fost, fără îndoială, mult imitat de urmaşi. Iată câteva asemenea cazuri: ***Roua-n lăcrămioare***, de A. Biru, 1860; ***Mirt şi lăcrămioare***, de Al. Popescu, 1893; ***Dor şi lăcrămioare***, de Ilie Pavelescu, 1905 şi simple ***Lăcrămioare***, de R. Măgurel, 1912. Din aceeaşi arie semantică, lor li se mai pot adăuga titluri ca ***Buchetul meu***, de Iosif Ion Ardelean, 1902; ***Buchetul***, de Ap. P. Antoniady, 1888; ***Vise şi roze***, de G. Russe Admirescu, 1897; ***Petale risipite***, de I. Ionescu-Cândeşti, 1916; ***Mărgăritare negre***, de Al. T. Stamatiad, 1918, ca să nu mai vorbim de cazurile în care florile primesc un nume sau un determinativ sugestiv, cum se întâmplă în următoarele cazuri: ***Miozotis***, de Haralamb H. Grandea, 1865; ***Brânduşe române***, de G. Tăutu, 1868; ***Viorelele***, de Iulia Aricescu, 1877; ***Ghiocei***, de G. C. Ioan, 1900; ***Fragi***, de I. Dănuleţ, 1901; ***Pe sub crini***, de Ion Băilă, 1901; ***Viorele***, de Alice Călugăru, 1905; ***Viorele***, de Viore din Bihor, 1910; ***Crizanteme***, de T. Ionescu, 1913; ***Garoafe roşii***, de Claudia Millian, 1914.

Un alt câmp semantic pe care îl deschide denominaţia titrologică având în centru domeniul botanic-floral, este cel care se referă la frunze, arbori, crâng şi luncă, codru, ramuri, muguri. Titlurile de acest tip comportă un vast proces de metamorfoză, din care câmpul imagistic iese mereu îmbogăţit,

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

noua structurare lirică având la îndemână noi forţe de sens surpriză, cu tot atâtea devieri de la convenţiile create. Să urmărim în continuare câteva asemenea titluri: ***Foi de toamnă***, de N. Georgescu, 1867; ***Mugurei***, de Al. G. Polihroniade, 1894; ***Frunze de toamnă***, de Al. Negrişanu-Nenoveanu, 1888; ***Frunze de toamnă***, de Ulysse Cariadi, 1888; ***Feuilles mortes***, de B. Bossy, 1889; ***Foi de toamnă***, de Radu Rosetti, 1892; ***Crâng şi luncă***, de T. Duţu-Duţescu, 1896; ***Codru şi singurătate***, de G. Crăciunescu, 1900; ***Frunză verde***, de Ion Isvoranu, 1902; ***Freamăt de codru***, de Emil A. Chiffa, 1902; ***Ramuri***, de Zaharia Bârsan, 1906; ***Muguri***, de Ştefan Bungărzeanu, 1910; ***Muguri dintr-o primăvară***, de Mihail Adameşteanu, 1912; ***Din ţara fagilor***, de V. Huţan, 1915; ***Cireşul înflorit***, de Oreste, 1916; ***Frunze-n vijelie***, de Al. Negrişanu-Nenoveanu, 1909.

O altă subdiviziune pe care o putem crea în legătură cu titlurile volumelor de poezie dintre 1848-1918 se referă la titlurile care trimit la stări climatice, la anotimpuri, dar şi la alternanţa noapte-zi, adică la anumite momente ale ciclului solar. Ele sugerează, prin încărcătura semantică transmisă, fie stări diafane, aurorale, fie trăiri intense cuprinse de zbucium, de sentimente aprinse, de vâlvătăile dragostei. Iată o serie pe care o credem reprezentativă pentru acest tip de denominare: ***Zorile***, de Dimitrie Dăscălescu, 1854; ***Cântecele aurorei***, de A. Costiescu, 1856; ***Aurora***, de Mihail Zamfirescu, 1858; ***Buchetul primăverii***, de Mihail D. Macedonski, 1862; ***Nopţi albe***, de Th. M. Stoenescu, 1887; ***Zile negre***, de acelaşi, 1888; ***Amurg***, de Traian Demetrescu, 1888; ***Zori***, de Petru Vulcan, 1889; ***Adieri***, de Traian Mihaiu, 1897; ***Din sferi senine***, de Ion Achimescu, 1899; ***Nocturne***, de D. Nanu, 1900; ***Astrale***, de Nigrim-Mihăescu, 1901; ***Ploaie şi soare***, de N. Virgiliu Cişman, 1904; ***Amurguri***, de Th. T. Columb, 1904; ***Cântece de amurg***, de Al. Gherghel, 1906; ***Spre primăvară***, de I. Costin, 1896; V***a***luri, de Radu Rosetti, 1900; ***Diafane***, de Mihail Codreanu, 1901; ***Flăcări***, de Frederic Botoşăneanu, 1902; ***Stropi de rouă***, de Elena din Ardeal, 1902; ***Aripi de vis***, de C. Cantilli, 1903; ***Fulgi***, de N. Movilă, 1905; ***Fulgi***, de Ana Conta Kernbach, 1905; ***O stea şi un lucefer***, de D. Jugănaru Popescu, 1906; ***Zorile***, de Şt. O. Iosif, 1907; ***Clipe de seară***, de Andrei

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

Popovici-Bănăţeanul, 1907; ***Cântecul vântului***, de N. Ţimiraş, 1907; ***Cântecul toamnei***, de Ştefan Petică, 1909; ***Flăcări năbuşite***, de I. Neagu-Negulescu, 1909; ***Seri albastre***, de Lucian Bolcaş, 1910; ***Văpăi***, de Constantin S. Stoenescu, 1910; ***Licăriri***, de Constantin T. Stoika, 1910; ***O toamnă***, de Alfred Moşoiu, 1912; ***Stropi de valuri***, de Al. Iordăchescu, 1913; ***Spre cetatea zorilor***, de Mihail Cruceanu, 1912; ***Nopţi în zori***, de N. G. Prejbeanu, 1913; ***Raze de soare***, de Nadejda B. Ştirbei, 1913; ***Licăriri***, de Alexe Mironescu, 1914; ***Nopţi învinse***, de D. Gh. Ionescu, 1911; ***Din umbra nopţii***, de D. Gh. Ionescu, 1914; ***Departe***, de Mihail Săulescu, 1916; ***Adieri***, de Al. Murgăşianu, 1915; ***Stropi de soare***, de Barbu Nemţeanu, 1915; ***Din caierul vremii***, de Maria Cunţan, 1916; ***Fluturi de azur***, de Pavel Macedonski, 1916; ***Din alte zări***, de Gr. I. Perieţeanu, 1916; ***Nopţile***, de N. D. Teodorescu, 1917; ***Stihuri de primăvară***, de M. Petala, 1918.

În lucrarea lui Marian Popa, amintită de noi la începutul studiului nostru, cunoscutul critic atrăgea atenţia asupra unui interesant sistem de denominare titrologică şi anume circumstanţializarea de timp sau de loc, afirmând: „*În jocul dintre titlu şi operă, ale cărui limite sunt ignorarea deplină şi subordonarea teoretic totală, rolul detaliului de circumstanţă, temporal sau spaţial, este de o mare importanţă. Detaliile au rolul de a limita în timp şi spaţiu cadrul operei respective; în astfel de cazuri, titlul nu este o formulă comprehensivă, totalitară, nu este un « gest închis » care să rezume cartea, dar este o tentativă de a sugera prin detaliu natura, tema cărţii*." Este de la sine înţeles că în perioada de care vorbim, numeroşi poeţi au apelat la astfel de resurse semantice spre a da cât mai multă greutate simbolică titlului ales de ei. Iată numai câteva astfel de exemple care vorbesc de o însuşite temeinică a normelor simboliste în vederea acoperirii titlului cu o cât mai mare încărcătură simbolică, cum ar fi titlul la care a apelat N. Davidescu, de pildă, ***La fântâna Castaliei***, 1910, în care trimiterea la mitologie capătă o umbră de evanescenţă şi evadare în infinit, în absolutul figurativ, la fel cum o umbră de utopism imprimă titlului său şi Corneliu Moldovanu cu ***Cetatea soarelui şi alte poeme***, 1910.

Dar să lăsăm să vorbească de la sine câteva titluri din această categorie: ***Momente câmpeneşti***, de Paul M. Georgescu, 1852; ***Danubianele sau***

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

Zânele Carpaţilor, de G. Baronzi, 1860; ***Alte orizonturi***, de D. Zamfirescu, 1894; ***Din anii tinereţii***, de Virgil Craşmaru, 1895; ***Pontice***, de Petru Vulcan, 1898 şi ***Lirice din Pind***, de acelaşi, în 1897; ***De pe la noi***, de D. V. Păcăţean; ***Patriarhale***, de Şt. O. Iosif, 1901; ***Din pribegie***, de George I. Christescu, 1901; ***La focul rampei***, de Stymphal, 1903; ***Aşchii***, de Corneliu Budu, 1904; ***Dobrogene***, de T. Voicu, 1904; ***Poezii rusticane***, de M. P. Trandafirescu, 1904; ***În grădină***, de D. Anghel, 1905; ***Din zilele senine***, de Emil A. Chiffa, 1908; ***De prin munţi***, de A. Cugler, 1909; ***Ne cheamă pământul***, de Octavian Goga, 1909; ***Glasul brazdelor***, de Volbură Poiană, 1911; ***Odraslele de Dâmboviţa***, de Delaocrin, 1912; ***Din taina vechilor răspântii***, de Elena Farago, 1913; ***Din umbra zidurilor***, de Octavian Goga, 1913; ***Departe***, de Mihail Săulescu, 1914; ***Din taina vieţii***, de Eugen Ciuchi, 1915; ***Din umbra veacurilor***, de Alexe Marinescu, 1915; ***Din caierul vremii***, de Maria Cunţan, 1916; ***Şesuri natale***, de Nichifor Crainic, 1916; ***Din umbra cerdacului***, de D. Hoina, 1916, la care am putea adăuga ***Spre infinit***, de Maria Popescu, 1901; ***Necunoscute***, de Eustrat Calognomu, 1911; ***Sub cupola de visări***, de Ion Raşcu, 1913; ***Altare nouă***, de Mihail Cruceanu, 1915; ***Din captivitate***, de Anghel Stătescu, 1918; ***Din trecutul de iubire***, de Ioan Spiridon, 1915; ***Farmecul vieţii***, de Gh. Solomon, 1916; ***Viaţa***, de Mihail Săulescu, 1916.

O altă categorie substanţială de titluri de volume de poezie din perioada de până la primul război mondial se recrutează din domeniul muzical. Autorii lor au în vedere fie un instrument muzical, fie sensul de cântec / cântare atribuit poeziei, fie o serie de elemente ce ţin de tehnica interpretării. Iată câteva din aceste titluri: ***Arpa română***, de C. D. Aricescu, 1852; ***Armonii intime***, de Al. Sihleanu, 1857; ***Cânturi intime***, de G. Meitani, 1860; ***Citera***, de D. Stănescu, 1862; ***Preludele***, de Haralamb D. Grandea, 1862; ***Muza românească***, de C. Stamati, 1868; ***Coarde sparte***, de Trandafir G. Djuvara, 1884; ***Acorduri lirice***, de N. N. Iancovescu, 1885; ***Lira mea***, de Iosif Vulcan, 1883; ***Ritmuri şi rime***, de Bonifaciu Florescu, 1892; ***Imnuri păgâne***, de Duiliu Zamfirescu, 1897; ***Cântece***, de Romul Bortoş, 1902;

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

Cânturi vechi, de Riria, 1902; ***Muzicale***, de Alex. C. Mironescu, 1903; ***Cântece***, de Emil Szabo, 1904; ***Primele cânturi***, de Ion Barseanu, 1906; ***Harpegii***, de D. Karnabatt, 1907; ***Primele acorduri***, de C. Ionescu-Olt, 1908; ***Romanţe pentru mai târziu***, de Ion Minulescu, 1908; ***Cântece***, de V. Podeanu, 1908; ***Carmen saeculare***, de Şt. O. Iosif, 1909; ***Serenade demonice***, de Ştefan Petică, 1909; ***Fantezii de trubadur***, de Arsil, 1912; ***Cântece***, de Gh. Gigo-Niculescu, 1915; ***Cântece de leagăn***, de Stelian Vasilescu, 1915; ***Pe o harpă de aramă***, de Lazăr Samson, 1916; ***Cântece fără ţară***, de Octavian Goga, 1916; ***Pasteluri şi cântece***, de I. Cunetz, 1916; ***Preludii***, de D. Nalbă, 1918; ***Rugă***, de Marin I. Tomescu, 1918; ***Denii***, de Ştefan I. Neniţescu, 1918.

Acordurile muzicale, legătura dintre cuvânt şi muzică, ca şi dintre muzică şi culoare capătă importanţă odată cu expansiunea ideilor simboliste la noi, când sinesteziile devin la modă şi când încifrarea, ambiguitatea şi exprimarea simbolică sunt ridicate la rang de lege. Un număr de volume vor intra tot mai accentuat prin titlu sub incidenţa normelor şi regulilor simboliste, noţiunea de piatră rară, de parfumuri exotice, de nume cu trimiteri mitologice, de pământuri şi ţări îndepărtate vor reţine tot mai mult atenţia spre a crea un cadru propice desfăşurărilor unei fantezii ilimitate. În acest context, denominaţiile titrologice vor trimite şi înspre titluri vădit simboliste, în care numele de metale, de flori exotice sau de pietre scumpe deţin un loc privilegiat. Iată o listă modică de astfel de titluri: ***Ametiste***, de Aristide Cantilli, 1897; ***Bronzes***, de Al. Macedonski, 1897; ***Opale şi rubine***, de D. Karnabatt, 1904; ***Din trâmbiţe de aur***, de Al. T. Stamatiad, 1910; ***Sigilii de aur***, de Ion I. Pavelescu, 1916; ***Plumb***, de George Bacovia, 1916.

Legate de această mentalitate simbolistă se pot descoperi şi alte titluri, care ies din gândirea comună de până atunci şi încearcă să fixeze un alt mod de percepere a realităţii. Zborul, ascensiunea spre înalt, evaziunea în spaţiu şi timp, călătoria himerică, fantasmele, propensiunea spre infinit, fantezia dezlănţuită, percepţia senzitivă a realităţii şi a irealităţii devin toate elemente ale unui simbol vag, de natură să proiecteze fiinţa umană în spaţiul oniricului, al visului, al indeterminatului. Printre numeroasele titluri de volume de poezii, pot fi reţinute câteva având aceste caracteristici: ***Spleen***, de Al. Obedenaru,

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

1891; ***Impresiuni***, de Elisabeta M. Z. Ionescu, 1894; ***Excelsior***, de Al. Macedonski, 1895; ***Surprize***, de Ioan Bălănescu, 1898; ***Fecioara în alb***, de Ştefan Petică, 1902; ***Embleme***, de Constantin Muchie, 1905; ***Poema visului***, de D. Karnabatt, 1906; ***Fantazii***, de D. Anghel, 1909; ***Albastru***, de G. Tutoveanu, 1910; ***Bacante***, de Al. Viţianu, 1910; ***Fantoma roşie***, de O. Moisescu, 1910; ***Poema celor două fluvii***, de Elena Poenaru, 1910; ***Limanuri albe***, de Ovid Densuşianu, 1912; ***Zări albastre***, de Popescu-Polyclet, 1913; ***De vorbă cu mine însumi***, de Ion Minulescu, 1913; ***Impresiile unui senzitiv***, de N. Hristescu, 1913; ***Himera***, de Oreste, 1914; ***Statui***, de Mihail Codreanu, 1914; ***Sonetele nebuniei***, de Eugen Relgis, 1914; ***Inscripţii***, de N. Davidescu, 1916; ***Senzitive***, de Elena Poenaru, 1916; ***Câinii albi şi roşii***, de D. Karnabatt, 1917.

Evident, lunga serie de titluri poetice de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea nu se putea încheia fără a lua în consideraţie şi un anumit număr de poezii cu caracter patriotic vădit care, desigur, poartă amprenta gestului eroic, al simţământului patriotic şi al exaltării eroismului naţional în momente de cumpănă. Unele dintre titluri devin uşor bombastice, caduce sau exaltate, precum ***Hore oţelite***, ***Flori de laur*** sau ***Pui de lei***, dar sentimentul patriotic şi coarda naţională au fost dintotdeauna un mijloc de afirmare pe tărâmul artei, un mod de existenţă întru poezie. Vom cita de aceea acele titluri de poezii care trimit în chip vădit spre zona eroicului şi a visului naţional. Iată o serie posibilă a unei tematici predestinate: ***Poezii naţionale***, de Cezar Bolliac, 1857; ***Renaşterea României***, de Cezar Bolliac, 1857; ***Melodii române***, de D. Bolintineanu, 1858; ***Buchet de simţăminte naţionale***, de Mircea V. Stănescu Arădanul, 1858; ***Nemesis***, de D. Bolintineanu, 1891; ***Amor şi Patrie***, de I. C. Drăgescu, 1869; ***Doruri şi speranţe***, de I. C. Drăgescu, 1871; ***Ostaşii noştri***, de V. Alecsandri, 1878; ***Coroana României***, de Scipione Bădescu, 1881; ***Hore oţelite***, de Aron Densuşianu, 1892; ***Cântecul neamului***, de Eugeniu Revent, 1893; ***Sentinela României***, de George Bortoş, 1895; ***Sentinela românismului***, de George Bortoş, 1895; ***Povestea unei coroane de oţel***, de George Coşbuc, 1899; ***Sunete şi răsunete***, de Zaharia Boiu, 1892; ***Cântece de vitejie***, de George

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

Coşbuc, 1904; ***Frunze de laur***, de Zaharia Boiu, 1904; ***Poezii române***, de M. P. Trandafirescu, 1905; ***Răcnete şi blesteme***, de Dumitru V. Dumitrescu, 1905; ***Credinţe***, de Şt. O. Iosif, 1905; ***Poezii eroice***, de Corneliu Moldovanu, 1907; ***Spre ţărmul dreptăţii***, de Th. Neculuţă, 1907; ***Poezii lirico-eroice***, de Nuşi Tulliu, 1907; ***Stihuri oţelite***, de N. Vulovici, 1909; ***Suflet, inimă, putere***, de Iorgu Cernat Stănculescu, 1910; ***Spre ideal***, de A. Agapus, 1912; ***Ispitirea de pe munţi***, de D. Nanu, 1914; ***Din jale şi din sânge***, de Emil A. Chiffa, 1915; ***Eroice***, de Mircea Dem. Rădulescu, 1915; ***Patrie şi libertate***, de Sergiu Cujbă, 1916; ***Pentru fraţi***, de Cristu D. Bădan, 1916; ***Poezii de război***, 1914-1916, de Ieronim Hangea, 1916; ***Spre drumul glorii***, de Constantin G. Spirescu, 1917; ***Ţării mele***, de Apostol G. D., 1918; ***Heroica***, de Ovid Densuşianu, 1918; ***Ardealule, Ardealule bătrân***, de Emil Isac, 1912; ***Spre ideal***, de Sofia Ivanovici, 1918; ***România mare***, de N. Motoc, 1918; ***Însemnări din zile grele***, de Al. Netea, 1918.

Lucrarea noastră a încercat să facă un inventar complet de titluri de volume de versuri din perioada 1848 - 1918. Suntem convinşi că unele dintre ele au rămas în mod fatal pe dinafară, noi înşine având la dispoziţie mai multe liste cu astfel de nume, care cu greu ar fi putut intra în secţiunile amintite până acum. Intenţia noastră a fost însă aceea de a sesiza schimbarea de optică scriitoricească, dar şi schimbarea de mentalitate care poate fi repede reperată, căci titlurile luate în discuţie produc o anumită recurenţă la nivel semantic şi ideatic, pregătesc conştiinţa colectivă pentru ingredientele ideatice care circulă şi se instituţionalizează, creând acel saeculum, acel spirit al secolului şi al locului din care se hrăneşte energia naţională a rasei. Poezia reprezintă doar una dintre formele durabile ale unei societăţi în schimbare, consfinţind semnale tipice ale unei evoluţii organice cu mare capacitate compensatorie.

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)

The Titles of Romanian Poetry Books Between 1848-1918

Abstract

The interest for the meanings a title can hold is quite new in Romanian literature and among the first critics who managed the subject was Marian Popa, who laid the bases of the new researches.

The title is a special type of text; although some critics considered that it cannot have an autonomous status, its role is to individualize a work or an author; thus, it became representative for a literary work, for a person.

The title also resumes the content of a book or at least it is trying to reveal the author' s intentions about the work he had created.

We may distinguish some themes in choosing titles, according to the content of the works and their meanings; there are generic titles, that suggest the affiliation to a certain literary gender. According to the Romanticism requests, the title reflects the emotions, the inside life and self-experience. The title may also suggest the solitude, some moments of wandering or even the author' s humbleness etc.

There are many poets that chose to express themselves by using some words, closely connected to botanic and floristic domain. Flowers are considered to be the best way of expressing human feelings. The titles are also connected to seasons and to some moments of solar cycle.

Titles can suggest places and ages, that allow travelling around the world in any time, age or space. Many titles are chosen from the musical domain and the words refer to an instrument, a song or to the way of singing.

Finally, we have to mention an important category of titles, inspired from national spirit, patriotism and heroism; the choice is quite understandable if we consider the period the paper is dealing with, 1848-1918.

BDD-A19351 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:09 UTC)